

การปล่อยชั่วคราว : ศึกษากรณีการผิดสัญญาประกันต่อศาลและการบังคับตามสัญญาประกัน Provisional release : Case of breach of bail bond to the court and enforce by the bail conditions

วีระอนงค์ จงจิตร*

Wiraanong Jongjit

ชนินาฏ ลีตส์**

Chaninat Leeds

พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตนากุล**

Pongsit Aroonratanakul

■ บทคัดย่อ

การศึกษาวិทยานิพนธ์ เรื่อง การปล่อยชั่วคราว ศึกษากรณีการผิดสัญญาประกันต่อศาล และการบังคับตามสัญญาประกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความหมาย แนวคิด ทฤษฎี กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว การผิดสัญญาประกัน และการบังคับตามสัญญาประกัน (2) ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการปล่อยชั่วคราว การผิดสัญญาประกัน และการบังคับกับหลักประกัน รวมถึงผลกระทบจากการหลบหนีการปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหา หรือจำเลย (3) หาแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ หรือข้อบังคับ รวมถึงมาตรการบังคับ เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว กรณีการผิดสัญญาประกันต่อศาล และการบังคับตามสัญญาประกัน

* นักศึกษา นิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice School of Law Sukhothai Tammathirat Open University

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์, อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Thesis advisor by Associate Professor Chaninat Leeds, Dr.Pongsit Aroonratanakul, Faculty of Law; School of Law Sukhothai Tammathirat Open University

Received: December 3, 2018 Revised: January 28, 2019 Accepted: January 29, 2019

การศึกษาวินิจฉัยนี้เป็นการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร โดยทำการศึกษาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมและจากการติดตามข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการศึกษาค้นคว้าวิจัยเอกสารทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นตัวบทกฎหมาย ตำราทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความจากวารสาร หรือนิตยสารทางกฎหมาย หนังสือพิมพ์ และบทความอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลจากเว็บไซต์ต่างๆ ทางอินเทอร์เน็ต เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และหาข้อสรุปเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวเมื่อมีประกัน และหลักประกันแต่การผิดสัญญาประกันกลับไม่สามารถบังคับกับหลักประกันที่นำมาวางต่อศาลได้ สาเหตุสำคัญมาจากการที่ผู้ขอประกันยื่นขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา หรือจำเลยต่อศาลด้วยเจตนาฉ้อฉล เพื่อแสวงหาผลประโยชน์อันมิควรได้ในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงความไม่เคารพต่อกฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ทางสังคมของผู้ต้องหา หรือจำเลยด้วยการหลบหนีในระหว่างการปล่อยชั่วคราว การผิดสัญญาประกันต่อศาล ส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และสร้างความเสียหายต่อรัฐและประชาชนในสังคม แต่กฎหมายกลับไม่สามารถใช้บังคับเพื่อควบคุม หรือลงโทษผู้ขอประกันจากการกระทำอันเป็นกลฉ้อฉล หรือลงโทษผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งหลบหนีการปล่อยชั่วคราวไปในระหว่างการดำเนินคดีอาญา ดังนั้นจึงเสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไข กฎหมาย กฎระเบียบ หรือข้อบังคับ รวมถึง

มาตรการลงโทษ เพื่อนำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวในคดีอาญา โดยรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ และด้วยความยุติธรรม

คำสำคัญ : ปล่อยชั่วคราว สัญญาประกัน หลักประกัน

■ Abstract

The study of the thesis titling 'Provisional release: Case of breach of bail bond to the court and enforcement of the bail conditions' is of 3 objectives: (1) to study meanings and concepts of international and Thai Laws related to provisional release, enforcement of the bail conditions and penalty to the alleged offender or the accused in case of evasion, (2) to analytically study a provisional release, a breach of bail bond and an enforcement the bail conditions, including consequences of provisional release under provision of Thai Law, and (3) to find modification guidelines on law, rules and regulations related to provisional release and preventive measure of the breach of bail bond and enforcement of the bail conditions, including penalty to the alleged offender or the accused for an approach to the process of equal criminal justice.

This study is a documentary research studying from incidents in the society by following information, including researching

both Thai and foreign language documents of edict, academic texts, researches, theses, and articles from legal journals or magazines, newspapers, including other related articles, and information from websites and internets in order to gather studied information for analyzing and find a conclusion as an approach to improvements of effective administration and enforcement of law.

From studying criminal cases, the alleged offender or the accused is provisional released whenever there is bail and security, law effectively yet the breach of a bail bond cannot be effectively enforced with the bail conditions or the bail applicant; the essential ground of this is from the bail applicant requests to the court for provisional release of the alleged offender or the accused with the intent of fraud to seek for the inappropriate benefit which is not allowed by law. Exceeding the affectation towards the justice process, it causes damage to the state and its people in the society without legal measure for protecting and controlling of such action of the bail applicant. Moreover, the evasion of the alleged offender or the accused during criminal procedure is without responsibility and legal punishment. Hence, in order to solve the said problems, improvements are presented on law, rules and regulations, including legal measure on provisional release in state's criminal case in accordance with legal objectives and justice.

Keywords : Provisional release Bail conditions and Bail bond

■ บทนำ

เมื่อบุคคลถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรือถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญานอกจากกฎหมายจะถือว่าบุคคลนั้นยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะมีการพิพากษาว่ากระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาแล้ว บุคคลนั้นยังจะต้องได้รับการรับรองและคุ้มครองภายใต้หลักสิทธิมนุษยชน และหลักการสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) แห่งสหประชาชาติ ข้อ 9, 10, 11 (1) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ข้อ 9 (1) (3) เพื่อเป็นกลไกเสริมสร้างให้ผู้ถูกกล่าวหา มีความเสมอภาคในการต่อสู้คดีอย่างชอบธรรม การปล่อยชั่วคราวก็เป็นมาตรการหนึ่ง ถูกนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อผ่อนคลายการจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาภายใต้เงื่อนไขที่ว่าผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดจะต้องถูกควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐ เว้นแต่จะมีความจำเป็น (คดีที่, 2546)

การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาของไทย สามารถกระทำได้ภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลักสำคัญ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 28 และมาตรา 29 บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนิน คดีอาญา โดยผู้ต้องหา

หรือจำเลยจะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ไม่มีความผิดจนกว่ามีคำพิพากษา อันถึงที่สุด แสดงว่าได้กระทำความผิด หรือการควบคุม หรือจับขัง จะกระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น การพิจารณา การปล่อยชั่วคราวก็จะเรียกหลักประกันเกินควร มิได้และการไม่ให้ประกันก็ต้องเป็นไปตามที่ กฎหมายบัญญัติ ส่วนหลักเกณฑ์ หรือวิธีการ พิจารณาอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวหรือ อนุญาตให้ประกันหรือไม่ประการใด ก็ต้อง ดำเนินการภายใต้บทบัญญัติแห่งประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยบทบัญญัติ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 111, 112, 114 และมาตรา 117 ศาลจะ พิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือไม่มีก็ได้ กรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาต ให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน และหลักประกัน หลักประกันที่นำมาใช้ในการขอลปล่อยชั่วคราว หรือขอประกัน มี 3 ประเภทได้แก่

1. เงินสด

2. มีหลักทรัพย์อื่นมาวาง (เช่น ที่ดินมีโฉนด หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 หรือ น.ส.3ก.) รวมถึงห้องชุดซึ่งต้องมีหนังสือรับรอง ราคาประเมินของสำนักงานที่ดิน และไม่มี ภาระผูกพัน และหลักทรัพย์อื่นที่กำหนดราคา มูลค่าที่แน่นอนได้ เช่น พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน สลากออมทรัพย์ เงินฝากประจำ ของธนาคาร กรมธรรม์ประกันภัย)

3. มีบุคคลมาเป็นหลักประกันโดยแสดง หลักทรัพย์ (เช่น ข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกรัฐสภา ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานองค์การบริหาร ส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงาน ของรัฐประเภทอื่น ๆ ลูกจ้างของทางราชการ

หรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมือง หรือ ทนายความ และเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับ ผู้ต้องหา หรือจำเลย)

ในระหว่างการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว หากผู้ต้องหา หรือจำเลยนั้น หลบหนี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ จับกุมผู้ต้องหา หรือจำเลย ซึ่งหลบหนีนั้น และศาลอาจมีคำสั่งปรับผู้ขอประกันตาม จำนวนเงินที่ระบุไว้ในสัญญาประกันโดย เต็มจำนวนหรือแต่บางส่วนก็ได้ หากผู้ขอประกัน ไม่ยินยอมชำระค่าปรับตามคำสั่งศาล ก็จะมีการ บังคับกับผู้ขอประกันและหลักประกัน รวมถึง ทรัพย์สินอื่นเพื่อชำระค่าปรับ โดยไม่ต้องฟ้อง เป็นคดีต่างหาก ทางปฏิบัติ กรณีหลักประกัน เป็นเงินสด และหลักทรัพย์อื่น เช่น บัญชีเงินฝาก สลากออมสิน สลาก ธ.ก.ส. พันธบัตรรัฐบาล หรือกรมธรรม์ประกันอัคคีภัย ศาลสามารถ บังคับเพื่อชำระค่าปรับได้ทันทีโดยไม่ก่อปัญหา ต่างกับหลักประกันด้วยตัวบุคคล และทรัพย์สินอื่น อันได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดินมีโฉนด หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 หรือ น.ส.3ก.) (สิริวิภา, 2557) กลับสร้างปัญหา และก่อความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรม แยกพิจารณาดังนี้

กรณีหลักประกันเป็นตัวบุคคล โดยแสดง หลักทรัพย์ (การใช้ตำแหน่งหน้าที่การทำงาน) ทางปฏิบัติการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ศาลมิได้มีการตรวจสอบเคร่งครัด หรือเข้มงวด รัดกุม ถึงความสัมพันธ์ใกล้ชิดของผู้ขอประกัน กับผู้ต้องหา หรือจำเลยตามบทบัญญัติกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการแสดงบัญชีเครือญาติ หรือ การแสดงหลักฐานความสัมพันธ์กรณีเป็น

ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง หรือความสัมพันธ์ในทางอื่นใกล้ชิดเสมือนญาติ ประกอบกับการแสดงหลักฐานเกี่ยวกับหลักทรัพย์ หรือทรัพย์สินที่มีโดยไม่ต้องมีทรัพย์สินมาวางต่อศาล จึงเป็นที่มาให้มีกลุ่มบุคคลผู้มีตำแหน่งหน้าที่การงานตามที่กฎหมายให้สิทธิ ใช้เป็นช่องทางแสวงหาผลประโยชน์อันมิควรได้เรียกเก็บเงิน หรือผลประโยชน์ตอบแทนจากการยื่นขอปล่อยตัวชั่วคราว หรือทำสัญญาประกันผู้ต้องหา หรือจำเลยต่อศาล เมื่อผู้ต้องหา หรือจำเลยนั้นหลบหนี กลับไม่สามารถบังคับกับผู้ขอประกัน หรือหลักทรัพย์ตามสัญญาประกันได้ ปัญหาสำคัญมาจากผู้ขอประกันไม่ว่าจะเป็นกรณีของการมีภูมิลำเนาตามตำแหน่งกับทะเบียนบ้านต่างกันหรือการย้ายที่อยู่ หรือที่ทำงาน หรือมีทรัพย์สินไม่พอค่าปรับ เพราะรายได้เฉพาะขณะดำรงตำแหน่ง หรือขอเกษียณอายุราชการโดยมิได้แจ้งให้ศาลทราบ หรือมีหนี้สินอื่น ปัญหาสำคัญอีกประการคือ บทบัญญัติกฎหมาย กล่าวคือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560 มาตรา 302 (2) (มาตรา 326 เดิม) ซึ่งบัญญัติให้เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยราชการ และเงินสงเคราะห์ บำนาญ หรือบำเหน็จที่หน่วยราชการได้จ่ายให้แก่คู่สมรส หรือญาติ ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี (สิริวิภา, 2557)

ส่วนกรณีหลักประกันเป็นทรัพย์สินอื่นอันได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดินมีโฉนด หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 หรือ น.ส.3ก.) พบว่าผู้ขอประกันเสนอข้อมูล หรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับหลักประกันอันเป็นเท็จ

เช่น ภาพถ่ายที่ดินหรือตำแหน่งที่ตั้งทรัพย์สิน ไม่ถูกต้องชัดเจน หรือสภาพที่ดินเป็นที่ตาบอด หรือมีสภาพเป็นบ่อน้ำจากการขุดหน้าดินไปขาย หรือเป็นที่ดินของผู้มีสิทธิพล ห้างไกลความเจริญ หรือที่ดินมีผู้อื่นครอบครอง (สิริวิภา, 2557) รวมถึงการปลอมแปลงเอกสารสิทธิ์ของทรัพย์สินหลักประกัน เช่น ปลอมแปลงโฉนดที่ดินทั้งฉบับ หรือบางส่วน หรือนำโฉนดที่ดินซึ่งเจ้าของกรรมสิทธิ์แจ้งหายไว้มายื่นเป็นหลักประกัน หรือปลอมหนังสือมอบอำนาจ หรือหนังสือรับรองราคาประเมินที่ดินเพื่อให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้น (ธเนศ, 2555) กรณีตัวอย่างเช่น

ข่าวหนังสือพิมพ์เมื่อประมาณสิงหาคม 2558 นายตำรวจตำแหน่งสารวัตรอนาศาตราจารย์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ยื่นฟ้องกระทรวงยุติธรรม เรื่องเพิกถอนนิติกรรมหนังสือสัญญาซื้อขายที่ดินอันเป็นโมฆะ เนื่องจากเข้าประมวลซื้อที่ดิน น.ส.3ก เลขที่ 588 หมู่ที่ 2 ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย เนื้อที่ 50 ไร่ ในราคา 610,000 บาท จากการขายทอดตลาดของสำนักงานบังคับคดีจังหวัดเลย กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม แต่ไม่สามารถโอนกรรมสิทธิ์ และเข้าครอบครองที่ดินได้ เนื่องจากที่ตั้งทรัพย์สินตามที่ระบุในประกาศขายทอดตลาด เป็นที่ตั้งของที่ดินซึ่งทางราชการประกาศเป็นที่ดิน ส.ป.ก.4 - 01 ตั้งแต่ปี 2538 ผู้ร้องขอเพิกถอนนิติกรรมฯ ได้ใช้สิทธิร้องขอต่อศาลให้เพิกถอนการขายทอดตลาดแล้ว แต่ศาลฎีกามีคำสั่งให้การขายทอดตลาดเป็นไปโดยชอบ (กรุงเทพธุรกิจ, 2562) หรือ

กรณีคดีอาญาหมายเลขดำที่ 483/2552 คดีอาญาหมายเลขแดงที่ 472/2552 พันจ่าเอกวินัสสมพงษ์ เข้าสู่วินิจฉัยที่ดิน

พร้อมสิ่งปลูกสร้างจากการขายทอดตลาด ปรากฏว่าทรัพย์สินที่ซื้อไปจากการขายทอดตลาดนั้น มิใช่ทรัพย์สินของผู้ขอประกันตามที่นำมาวางเป็นหลักประกันต่อศาล โดยผู้เข้าสู่ราคาได้ยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนการขายทอดตลาด ศาลจังหวัดตราด ได้มีคำสั่งเพิกถอนการขายทอดตลาดนั้น (พรชนก, 2555)

จากการกระทำดังกล่าวของผู้ขอประกัน อาจเข้าข่ายเป็นความผิดอาญาความผิดฐานแจ้งข้อความอันเป็นเท็จ หรือความผิดฐานโกง เจ้าหนี้ (ธนาธิป, 2555) แต่การลงโทษในความผิดดังกล่าวก็ต้องไปว่ากล่าวฟ้องร้องเป็นอีกคดีหนึ่งต่างหาก ในทางปฏิบัติถือว่าการกระทำดังกล่าวของผู้ขอประกัน เป็นการประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล ศาลอาจมีคำสั่งลงโทษผู้ยื่นขอประกันฐานละเมิดอำนาจศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31(1) มาตรา 33 ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือมีคำสั่งตามที่เห็นสมควร แต่เนื่องจากความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นความผิดต่อศาล เพื่อใช้เป็นมาตรการรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาลและให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปด้วยความเที่ยงธรรมและรวดเร็ว ศาลจึงมิได้มีการนำบทบัญญัติในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมาใช้บังคับเพื่อลงโทษกับผู้ขอประกันทุกกรณี โดยเฉพาะชั้นบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี อาจเนื่องมาจากการบังคับคดีตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ลักษณะ 2 ว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 426/2555, 2301/2532, 1858/2548, 4617/2547, 7093/2542 และฎีกาที่ 7093/2542) ไม่ถือเป็นกระบวนการ

พิจารณาคดีของศาล การขอลดปล่อยชั่วคราวด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือการจงใจปิดบังซ่อนเร้นข้อความจริงเกี่ยวกับทรัพย์สินหลักประกันของผู้ขอประกัน ในลักษณะกลฉ้อฉลนั้น ถือว่าใกล้เคียงกับการฉ้อโกง อันเป็นความผิดอาญา ตามมาตรา 341 แห่งประมวลกฎหมายอาญา เพราะการฉ้อโกงทุกรายเป็นกลฉ้อฉล (จิต, 2556) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 115 บัญญัติให้อำนาจศาลเพียงพิจารณาสั่งแก้ไขรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนเงินตามสัญญาประกัน หรือการเรียกหลักประกันเพิ่ม หรือเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขตามที่กำหนดไว้ให้มีความเหมาะสม แต่มิได้บัญญัติให้อำนาจในการที่จะมีคำสั่งลงโทษกับผู้ขอประกัน หรือสั่งเป็นประการอื่นได้

ปัญหาการผิดสัญญาประกันต่อศาล และการบังคับกับหลักประกัน หรือผู้ขอประกัน ตามสัญญาประกัน นอกจากส่งผลกระทบและสร้างความเสียหายต่อประชาชน และสังคมส่วนรวมแล้ว ยังสร้างความเสียหายต่อส่วนราชการ ผู้ซึ่งกฎหมายว่าถือเป็นเจ้าหนี้ ตามคำพิพากษาพิจารณาจากกรณีก่อนมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน การยึดหรืออายัดทรัพย์สินหลักประกัน หรือทรัพย์สินอื่นของผู้ขอประกัน กฎหมายมิได้ห้ามมิให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาคิดแพ่งยื่นขอเฉลี่ยทรัพย์สิน หรือขอให้ปล่อยทรัพย์สินหลักประกัน หรือกรณีผู้ขอประกันถูกฟ้องเป็นคดีล้มละลาย และศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์สินเด็ดขาด หากมิได้มีการยื่นขอรับชำระหนี้ก็เป็นอันสิ้นสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้และไม่สามารถบังคับกับทรัพย์สินหลักประกันหรือทรัพย์สินของผู้ขอประกันได้

อีกต่อไป ต่อมาจึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 30) พ.ศ.2558 มาตรา 119 บัญญัติให้เงินสด หรือหลักทรัพย์อื่นที่นำมาวางเป็นหลักประกันต่อศาลในคดีอาญา ไม่อยู่ในข่ายที่จะถูกยึด หรืออายัดเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้อื่น จนกว่าความรับผิดชอบตามสัญญาประกันจะระงับสิ้นไป เจตนาแห่งการแก้ไขกฎหมายเพื่อนำมาใช้เป็นมาตรการเร่งรัดผู้ประกันให้ติดตามตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยมาส่งคืนศาล และมีให้เกิดความเสียหายในการพิจารณาคดี ทำให้กระบวนการยุติธรรมเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (เผ่าพันธุ์, 2559) แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าการแก้ไขดังกล่าว มีความมุ่งหมายเพื่อลดความเสียหายทางทรัพย์สินแก่ราชการ ทำให้ราชการได้รับการปกป้องคุ้มครองเยี่ยงความเสียหายจากการบังคับตามสัญญาประกัน อาจกล่าวได้ว่าการแก้ไขบทกฎหมายดังกล่าว ขัดกับหลักนิติรัฐ คือหลักแห่งความพอสมควรแก่เหตุ เพราะรัฐไม่อาจใช้มาตรการใดๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตนต้องการ รัฐต้องให้ความเคารพต่อหลักความเสมอภาค ภายใต้สิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ซึ่งมีค่าบังคับทางกฎหมายในระดับรัฐธรรมนูญ (วรเจตน์, 2557) ซึ่งบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอหน้าเท่าเทียมกัน ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมคือการให้ทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเสมอภาค ไม่ทำให้เสียประโยชน์หรือเอื้อประโยชน์ให้แก่บุคคลใดเป็นการเฉพาะเจาะจง และสิ่งสำคัญคือสภาพบังคับทางกฎหมาย กล่าวคือมาตรการลงโทษหรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อผู้ที่ฝ่าฝืน

กฎหมายรวมถึงการเยียวยาต่อความเสียหายอันเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายนั้น (กฎหมาย, 2558) ปัญหาการปล่อยชั่วคราว กรณีการผิดสัญญาประกัน และการบังคับตามสัญญาประกันของประเทศไทยที่สำคัญคือ กฎหมายปราศจากสภาพบังคับ หรือบทกำหนดโทษต่อผู้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย และไม่เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม

■ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความหมาย แนวคิด ทฤษฎีกฎหมาย เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว การผิดสัญญาประกัน รวมถึงมาตรการบังคับตามสัญญาประกัน
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว การผิดสัญญาประกัน และการบังคับตามสัญญาประกันรวมถึงบทลงโทษกรณีผิดสัญญาประกัน
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหา การปล่อยชั่วคราว การผิดสัญญาประกัน และการบังคับตามสัญญาประกัน รวมถึงผลกระทบของการบังคับตามสัญญาประกันและบทลงโทษผู้ต้องหา หรือจำเลยกรณีหลบหนีการปล่อยชั่วคราวภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายไทย
4. เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมาย หรือระเบียบ ข้อบังคับ รวมถึงมาตรการบังคับโทษ เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว กรณีการผิดสัญญาประกันต่อศาล และการบังคับตามสัญญาประกัน รวมถึงกรณีหลบหนีการปล่อยชั่วคราว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและเสริมสร้างความยุติธรรมในกระบวนการดำเนินคดีอาญา

■ ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเอกสารจากตำรา และบทความจากแหล่งต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตจากการศึกษาวิจัยพบว่า ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายการควบคุม หรือการขังผู้ต้องหา หรือจำเลยในกระบวนการดำเนินคดีอาญา ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือ หรือวิธีการ (means) ในการนำตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยไปฟ้องร้อง เพื่อนำไปสู่จุดหมาย(end)ของการลงโทษ ผู้กระทำความผิด มาตรการควบคุม หรือการขังผู้ต้องหาหรือจำเลยดังกล่าวนี้ ถือว่าเป็นการกระทำอันขัดต่อหลักสิทธิขั้นพื้นฐานและหลักสิทธิมนุษยชน (human rights) ดังนั้น เพื่อผ่อนคลายกระบวนการดำเนินคดีอาญา จึงมีการนำมาตรการ “การปล่อยชั่วคราว” มาใช้บังคับภายใต้บทบัญญัติกฎหมายควบคู่กันไป การบัญญัติบทกฎหมายเพื่อนำมาใช้บังคับ จะต้องสอดคล้องกับเจตจำนงแห่งความยุติธรรม เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม รวมถึงการป้องกันผลกระทบและความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรม และสังคมส่วนรวม โดยแยกศึกษาเป็นกรณีดังต่อไปนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี การปล่อยชั่วคราว หรือการประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย

การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในกระบวนการดำเนินคดีอาญา นอกจากกระบวนการค้นหาความจริงอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างถูกต้องแล้ว ก็จะต้องเพิ่มกระบวนการสร้างความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา เพื่อมิให้ต้องเดือดร้อนหรือถูกกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ จากการค้นหา

ความจริงหรือจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการค้นหาความจริงนั้น การควบคุม หรือกักขังผู้ต้องหาหรือจำเลย สำหรับใช้เป็นเครื่องมือหรือวิธีการในการนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปฟ้องร้องและลงโทษ เป็นการใช้อำนาจแห่งกฎหมาย ซึ่งถือว่าสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวนั้นถูกทำลายลงและยังขัดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชน (human rights) ซึ่งจากแนวความคิดเดิมของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพื่อจำกัดอำนาจของกษัตริย์ หรือผู้มีอำนาจปกครองซึ่งเห็นว่ามีมากเกินไป มีการนำแนวคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติและลัทธิธรรมชาติเข้ามามีบทบาทสำคัญ เนื่องจากแนวคิดทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงถึงหลักแห่งความยุติธรรมและความถูกต้อง ซึ่งฝังแน่นอยู่ในจิตใจของมนุษย์และใช้แนวทางในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ การละเลยไม่รักษาไว้ซึ่งข้อเรียกร้องของกฎหมายธรรมชาติเท่ากับทำลายกฎหมาย ส่วนแนวคิดสิทธิธรรมชาติ (Natural Right) เห็นว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกัน ซึ่งสิทธิในชีวิตและเสรีภาพย่อมไม่มีใครล่วงละเมิดได้ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ถูกกล่าวในคดีอาญา จึงถือเป็นหลักการพื้นฐานว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และความเท่าเทียมกันในชีวิต ร่างกาย เพราะถือเป็นสิทธิตามธรรมชาติและติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด (Natural Right) และภายใต้แนวคิดพื้นฐาน ตามหลักกฎหมายชนเผ่าเยอรมัน (Des gemeinerecht) กล่าวคือหลักของการลงโทษกรณีที่เป็นที่สงสัย หรือหลักที่ว่า จำเลยได้รับการปล่อยตัวไปชั่วคราวก่อน โดยมีเงื่อนไขว่ากระบวนการพิจารณาคดีอาญา

สามารถที่จะเริ่มขึ้นได้ใหม่ตลอดเวลา (absolution abinstantia) เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการที่จะต้องยกฟ้องในกรณีที่มีข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ กล่าวคือหลักกบประโยชน์แห่งข้อสงสัยให้จำเลย (Dergrundsatz in dubio pro reo) ซึ่งมีได้มีการมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายโดยตรง แต่ได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นกฎหมายจารีตประเพณี และสามารถที่จะตีความได้จากหลักในเรื่องของความน่าตำหนิ (Schuldgrundsatz) ซึ่งเฉพาะแต่จำเลยที่กระทำความผิดเท่านั้นที่จะถูกลงโทษ การที่มีข้อสงสัยใดๆว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ จึงไม่อาจลงโทษได้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2558) การดำเนินคดีอาญาจึงไม่จำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในอำนาจรัฐ เว้นแต่จะมีความจำเป็นจะต้องควบคุมตัว แม้กรณีที่มีความจำเป็นจะต้องควบคุมตัวก็อาจจะมีการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ (คณิต, 2546)

การปล่อยชั่วคราวจึงถูกนำมาใช้เพื่อเป็นมาตรการคุ้มครองเสรีภาพผู้ถูกกล่าวในคดีอาญาบนพื้นฐานแห่งหลักสิทธิมนุษยชนและหลักกฎหมายสากล อาทิเช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) แห่งสหประชาชาติและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้ เพื่อให้รัฐต่าง ๆ ซึ่งมีระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน สามารถยอมรับและยึดถือเป็นกฎเกณฑ์ปฏิบัติเป็นอย่างเดียวกัน

โดยเฉพาะการเสริมสร้างกลไกเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหา มีความเสมอภาคในการต่อสู้คดีอย่างชอบธรรมภายใต้ข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิดตามกฎหมาย เพราะกฎหมายจะถือว่าบุคคลผู้ถูกกล่าวหาในนั้นยังคงเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิด (Presumption of innocence) แต่ทั้งนี้ มาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาด้วย “การปล่อยชั่วคราว” ก็จะต้องเหมาะสมและรัดกุมเพียงพอที่จะป้องกันความเสียหายต่อระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ด้วยเหตุแห่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และผลประโยชน์ของประชาชนและสังคม

2. ประเด็นปัญหาการขอปล่อยชั่วคราวหรือการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

ในคดีอาญากการปล่อยชั่วคราวด้วยความมุ่งหวังแห่งกฎหมายมิได้เรียกร้องในเรื่องของหลักประกัน ส่วนรัฐก็มิได้มุ่งหวังหาเงินหรือหาประโยชน์จากการปล่อยชั่วคราว แต่ในความเป็นจริง การปล่อยชั่วคราวกลับใช้วิธีการกำหนดวงเงินประกันเป็นหลักเกณฑ์สำคัญ อาจถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในกระบวนการปล่อยชั่วคราว ด้วยการรับเป็นนายประกันให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือเรียกว่า “นายประกันอาชีพ” (คณิต, 2559) มีการคิดค่าตอบแทนจากการรับเป็นนายประกันหรือการใช้หลักประกันรวมถึงการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบด้วยการหลอกลวงเกี่ยวกับทรัพย์สินหลักประกันหรือปลอมแปลงเอกสาร หรือแสดงรายการ

ทรัพย์สินอันเป็นเท็จในการยื่นขอปล่อยชั่วคราวต่อศาล (อุลธิช, 2552) การเข้ามาสู่กระบวนการปล่อยชั่วคราวของผู้ประกันในลักษณะของการแสดงเจตนาโดยทุจริตนั้น กฎหมายกลับไม่สามารถใช้บังคับเพื่อควบคุมหรือลงโทษกับผู้ประกันจากการกระทำดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ประเด็นปัญหาการผิดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวหรือผิดสัญญาประกันและการบังคับตามสัญญาประกัน

การผิดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวหรือผิดสัญญาประกัน เมื่อผู้ขอประกันไม่ยินยอมชำระค่าปรับตามคำสั่งศาลแล้ว ก็อาจจะต้องมีการบังคับตามสัญญาประกันเพื่อนำเงินมาชำระค่าปรับนั้น ในการบังคับตามสัญญาประกันกรณีที่หลักประกันเป็นเงินสด กรมธรรม์ประกันอสังหาริมทรัพย์ เงินฝาก สลากออมสิน สลาก ธ.ก.ส. หรือพันธบัตรรัฐบาล ศาลสามารถบังคับกับหลักประกันดังกล่าวได้ทันที โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ (สิริวิภา, 2557) ต่างกับการบังคับตามสัญญาประกันกรณีที่หลักประกันเป็นบุคคล (ตำแหน่ง) และทรัพย์สินอื่น เช่น อสังหาริมทรัพย์ ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องจากการบังคับกับผู้ขอประกันหรือหลักประกันกรณีดังกล่าวนี้สามารถกระทำได้ด้วยการออกหมายบังคับคดีเพื่อแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี ทำการยึดอายัดหรือจำหน่ายทรัพย์สินอันเป็นหลักประกันหรือทรัพย์สินอื่นของผู้ขอประกัน เพื่อนำเงินมาชำระหนี้ค่าปรับตามคำสั่งศาล เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามิได้บัญญัติเกี่ยวกับการบังคับกับหลักประกันในคดีอาญาไว้โดยเฉพาะ ประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 จึงได้บัญญัติให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคบังคับคดี มาใช้บังคับโดยอนุโลม (บุญธรรม, 2555) ทำให้การบังคับคดีกับผู้ขอประกันหรือหลักประกันภายใต้บทบัญญัติดังกล่าว เกิดปัญหาในทางปฏิบัติดังนี้

3.1 ปัญหาการบังคับคดีกับผู้ขอประกันหรือหลักประกันตามสัญญาประกัน ซึ่งแยกพิจารณาเป็นประเด็นปัญหาดังนี้

1) ประเด็นปัญหาการบังคับคดีกรณีที่หลักประกันเป็นบุคคล (ตำแหน่ง) โดยการแสดงหลักทรัพย์ แต่ไม่ต้องมีการนำทรัพย์สินมาวางต่อศาล ซึ่งบางกรณีไม่สามารถบังคับคดีกับผู้ขอประกัน หรือทรัพย์สินที่ได้ยื่นแสดงต่อศาล ไม่ว่าจะด้วยเหตุผู้ประกันย้ายที่อยู่ ที่ทำงาน ทำให้ยากแก่การติดตาม สืบหาทรัพย์ หรือผู้ขอประกันเงินเดือน ค่าจ้าง หรือทรัพย์สินไม่เพียงพอที่จะชำระค่าปรับ หรือกรณีมิได้ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับหลักประกัน หรือทรัพย์สินของผู้ประกันไว้อย่างถูกต้องชัดเจนเพียงพอ ทำให้ไม่ทราบว่ามีทรัพย์สินอยู่ที่ใดบ้าง รวมถึงกรณีที่ไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ต้นสังกัดของผู้ขอประกัน) (สิริวิภา, 2557) เหตุสำคัญอีกประการหนึ่งคือบทบัญญัติกฎหมายที่นำมาใช้ บังคับไม่สอดคล้องต่อกระบวนการบังคับคดีกับผู้ขอประกันหรือหลักประกันในคดีอาญา กล่าวคือบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560 มาตรา 302 (2) (มาตรา 326 เดิม) ซึ่งกำหนดให้เงินหรือสิทธิเรียกร้องของผู้ขอประกัน ประเภทเงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการ เจ้าหน้าที่

หรือลูกจ้างในหน่วยราชการ และเงินสงเคราะห์ บำนาญ หรือบำเหน็จที่หน่วยราชการได้จ่าย ให้แก่คู่สมรส หรือญาติของลูกหนี้ตาม คำพิพากษา (ผู้ขอประกัน) ไม่อยู่ในความรับผิดชอบ แห่งการบังคับคดี (ธนนิติป, 2555) ดังนั้น การบังคับคดีกับสิทธิเรียกร้องดังกล่าวของผู้ขอประกันเพื่อนำเงินมาชำระค่าปรับตาม สัญญาประกัน จึงไม่อาจกระทำได้

2) ประเด็นปัญหาการบังคับคดี กรณีหลักประกันเป็นอสังหาริมทรัพย์ อันได้แก่ ที่ดิน มีโฉนด ที่ดินมีหนังสือรับรองการทำ ประโยชน์ หรือหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด เนื่องจากผู้ขอประกันยื่นขอปล่อยชั่วคราว หรือขอประกันตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยด้วย เจตนาฉ้อฉล แสดงข้อความอันเป็นเท็จเกี่ยวกับ ทรัพย์สินหลักประกัน เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ อันมิควรได้โดยชอบ เช่น ปลอมแปลงเอกสารสิทธิ์ หรือปลอมหนังสือรับรองราคาประเมินที่ดิน หรือการเสนอข้อมูล หรือข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จ ที่เกี่ยวกับหลักประกันตามความเป็นจริง เป็นต้น แม้ทางปฏิบัติศาลจะนำบทบัญญัติแห่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง อันว่าด้วยความผิดฐานละเมิดอำนาจมาใช้ บังคับกับผู้ขอประกัน แต่ความผิดฐานละเมิด อำนาจศาล มิใช่ความผิดทางอาญา และมิได้ บัญญัติไว้ในกระบวนการปล่อยชั่วคราว เป็นการเฉพาะเจาะจง ศาลจึงมิได้นำมาตรการ ลงโทษฐานละเมิดอำนาจมาใช้บังคับในชั้น บังคับคดี ประกอบกับประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 115 ให้อำนาจ ศาลที่จะสั่งแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนวนหลักประกัน แต่มิได้ให้อำนาจศาลที่จะพิจารณาสั่งหรือกำหนด เงื่อนไขใด ๆ ในลักษณะของความรับผิดชอบ

เชิงลงโทษกับผู้ขอประกัน ไม่ว่าจะเป็นการขดใช้ ค่าเสียหาย เพื่อเยียวยาความเสียหาย หรือ ลิตรอนสิทธิของผู้ขอประกันด้วยการลงโทษจำคุก เพื่อป้องกันปราบปรามผู้ขอประกันแต่อย่างใด

3.2 ปัญหาการคุ้มครองสิทธิผู้ซื้อทรัพย์สิน จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินหลักประกัน คดีอาญา

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1330 บัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิของ ผู้ซื้อจากการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล กล่าวคือ การได้ทรัพย์สินมาจากการซื้อ ทรัพย์สินโดยสุจริตจากการขายทอดตลาด ตามคำสั่งศาลแม้ภายหลังจะปรากฏว่าทรัพย์สินนั้น ไม่ใช่ของจำเลย หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษา ก็ตาม สิทธิของผู้ซื้อโดยสุจริตมิเสียไป โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อสร้างความ น่าเชื่อถือกับบุคคลภายนอก เพราะกฎหมาย ถือว่าศาล หรือเจ้าพนักงานได้ได้ส่วนตรวจสอบ อย่างรอบคอบแล้วว่าทรัพย์สินที่ทำการขายนั้น เป็นของจำเลยโดยแท้จริง แต่เมื่อปรากฏ ข้อเท็จจริงว่าผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด ตามคำสั่งศาล ซึ่งทรัพย์สินที่ซื้อนั้นเป็นหลักประกัน ในคดีอาญา และได้ชำระราคาซื้อขายครบถ้วน กลับไม่สามารถดำเนินการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ทางทะเบียน และรับโอนกรรมสิทธิ์ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 295 (มาตรา 296 เดิม) บัญญัติให้สิทธิ ในการยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนการขาย ทอดตลาด หรือแก้ไขการบังคับคดี ที่ผิดระเบียบ ต่อศาลได้ก็ตาม แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาคือ ศาลมิได้พิจารณาสั่งให้เพิกถอนการขายทอด ตลาดทุกกรณี นอกจากนั้นประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่งก็มิได้บัญญัติให้สิทธิ

ในการฟ้องร้องดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาผู้นำยึดทรัพย์ให้ต้องรับผิดชอบหรือชดเชยค่าเสียหายไว้แต่อย่างใด เมื่อไม่มีช่องทางกฎหมายที่ให้ผู้ซื้อทรัพย์สินค้าโดยสุจริตจากการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลกลับคืนฐานะเดิม หรือได้รับการชดเชยราคาซื้อทรัพย์คืนแล้ว อาจถือเป็นเหตุหนึ่งให้ผู้ซื้อทรัพย์ต้องดำเนินการฟ้องกับหน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่รัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบังคับคดีเพื่อขอชดเชยราคาซื้อทรัพย์ และค่าเสียหายที่เกิดขึ้น

4. ประเด็นปัญหาต่อกระบวนการดำเนินคดีอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ “ความยุติธรรม” รัฐต้องให้การรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มิใช่เพียงเพื่อเหตุผลทางมนุษยธรรมกับผู้ต้องหาหรือจำเลยเพียงอย่างเดียว แต่เพื่อเป็นหลักประกันให้กับประชาชน ว่ารัฐผู้มีส่วนที่อำนวยความสะดวกยุติธรรม ต้องทำหน้าที่ด้วยความเป็นธรรมอย่างเสมอหน้า (ธนัญญา, 2546) การปล่อยชั่วคราวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ดังนั้นการหลบหนีของผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างการปล่อยตัวชั่วคราว หรือประกันตัวย่อมจะต้องส่งผลกระทบต่อกระบวนการดำเนินคดีอาญา แต่กฎหมายกลับปราศจากสภาพบังคับเพื่อนำมาใช้ควบคุม หรือลงโทษผู้ต้องหา หรือจำเลยนั้น ได้แยกพิจารณาเป็นประเด็นปัญหาสำคัญดังนี้

4.1 ประเด็นปัญหาการพิจารณาคดีและอายุความคดีอาญา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง กำหนดให้การพิจารณาคดีอาญาและการสืบพยานในศาลต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีการปล่อยตัวชั่วคราวหรือการประกันไปในระหว่างการพิจารณาคดีอาญา นอกจากการออกหมายจับจำเลยแล้ว ศาลก็ไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างหนึ่งอย่างใดลับหลังจำเลยได้อีก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 616/2586, 7561/2542, 1736/2550, 9800 - 9802/2551 และฎีกาที่ 1159/2526) การพิจารณาคดีอาญา และการสืบพยานในศาลต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ถือเป็นบทจำกัดสิทธิแห่งการดำเนินคดีของผู้เสียหาย และอาจจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาหรือจำเลยในภายหลัง เพราะการหลบหนีในระหว่างการปล่อยชั่วคราวจนล่วงเลยกำหนดระยะเวลาการดำเนินคดีอาญาตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น คดีนั้นก็จะพ้นอายุความ ห้ามมิให้ฟ้องผู้ต้องหาหรือจำเลยสำหรับความผิดที่ถูกล่าหวนอีกต่อไป

4.2 ประเด็นปัญหามาตรการบังคับและบทกำหนดโทษกับผู้ต้องหาหรือจำเลย

การหลบหนีของผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างการปล่อยชั่วคราวหรือการประกันตัวในคดีอาญา ถือเป็นกระทำความผิดต่อกฎหมายและกฎเกณฑ์ทางสังคม แต่กฎหมายกลับไม่ถือว่าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นความผิดและ

ไม่ต้องรับโทษแต่อย่างใด การกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ต้องหา หรือจำเลย ซึ่งหลบหนีในระหว่างการปล่อยชั่วคราว หรือการประกันในคดีอาญา จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการกำหนดบทลงโทษอาจถือเป็นการเพิ่มมาตรการคุ้มครองกระบวนการดำเนินคดีอาญา และคุ้มครองสังคมด้วยว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยนั้นอาจจะไปก่ออาชญากรรมเพิ่มขึ้น รวมถึงเสริมสร้างความเคารพกฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ทางสังคมและมาตรฐานทางกฎหมายว่าด้วย การปล่อยชั่วคราวของประเทศไทยให้เหมาะสมสอดคล้องกับกฎหมายของอารยประเทศ

จากการศึกษาวิจัยการปล่อยชั่วคราว การผิดสัญญาประกัน และมาตรการบังคับตามสัญญาประกันรวมถึงบทลงโทษกรณีผิดสัญญาประกันของกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศญี่ปุ่น พบว่าแต่ละประเทศให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา ด้วยการปล่อยชั่วคราว เช่นเดียวกับประเทศไทย แต่การกำหนดวิธีการ และหลักเกณฑ์เพื่อนำมาใช้กับกรณีของการปล่อยชั่วคราวหรือการประกันอาจมีความแตกต่างกัน อย่างกรณีของการปล่อยชั่วคราว โดยไม่ต้องวางหลักประกัน แต่มีการกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขเพื่อนำใช้ในการปล่อยชั่วคราวแทนหลักประกัน หรือมาตรการควบคุม และป้องกันการหลบหนี ด้วยการกำหนดบทลงโทษกับผู้ต้องหา หรือจำเลย หรือการพิจารณาคุณสมบัติผู้ยื่นขอปล่อยชั่วคราว หรือขอประกันตัวผู้ต้องหา หรือจำเลย เช่น

ประเทศอังกฤษไม่ว่าบุคคลใดก็เป็นนายประกันได้ หากบุคคลนั้นสามารถแสดงให้เห็นที่พอใจ ศาลว่ามีหลักทรัพย์เพียงพอที่จะชำระค่าปรับตามสัญญาประกันได้ เว้นแต่บุคคลไม่ใช่เจ้าบ้าน ผู้ที่ต้องคำพิพากษาให้จำคุก บุคคลมีอายุต่ำกว่า 21 ปี บุคคลล้มละลาย ทนายความ (Solicitor) ของจำเลย ผู้ต้องหา หรือจำเลย และหญิงมีสามี ซึ่งไม่มีทรัพย์สินส่วนตัว ซึ่งศาลจะไม่ยอมรับเป็นนายประกัน นอกจากฐานะทางการเงินแล้ว นายประกันจะต้องไม่มีลักษณะหรือไม่มีประวัติการกระทำความผิด (แม้ว่าจะเป็นการกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง) ส่วนความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างนายประกันกับผู้ต้องหา หรือจำเลย การเป็นญาติสนิท หรือการมีที่อยู่อาศัยใกล้เคียงกัน เป็นสิ่งที่แสดงได้ว่าสามารถนำตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยมาศาลในการพิจารณาคดีได้ สำหรับหลักประกันที่นำมาวางไว้ต่อศาลอาจเป็นเงิน หรือทรัพย์สินมีค่าอื่น ๆ ก็ได้ เมื่อผู้ต้องหา หรือจำเลยหลบหนีการประกัน ศาลสามารถมีคำสั่งริบทรัพย์สินหลักประกันได้ทั้งหมดหรือบางส่วนได้ในทันที

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา บุคคลใดเป็นนายประกันก็ได้ หากผู้ขอประกันเป็นบุคคล ซึ่งมีผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนรับรองไว้ ก็จะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สิน และหนี้สินรวมถึงภาระผูกพัน (หากมี) แต่ต้องไม่สูงจนไม่สามารถจ่ายเงินตามสัญญาประกันได้ ส่วนการปล่อยชั่วคราวโดยการนำทรัพย์สินมาเป็นหลักประกัน Property bail แทนเงินสด มีใช้แค่บางมลรัฐ เช่น รัฐแคลิฟอร์เนีย โดยมูลค่าทรัพย์สิน ต้องเพิ่มเป็นสองเท่าของจำนวนเงินประกัน หรือตามที่ศาลจะเห็นสมควรหลักทรัพย์ที่พบ

มากที่สุดจะเป็นอสังหาริมทรัพย์ การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยใช้ทรัพย์สินเป็นหลักประกันต้องใช้เวลาในการพิจารณา เพราะจะต้องมีการประเมิน และศาลต้องแน่ใจว่าทรัพย์สินนั้นสามารถบังคับได้ สำหรับการหลบหนีการปล่อยชั่วคราวสำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา ตามประมวลกฎหมายของรัฐบาลกลางของประเทศสหรัฐอเมริกา บัญญัติเรื่องอายุความกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมไว้ในบทบัญญัติ 18 U.S.C 3290 ให้หยุดนับอายุความจากการหลบหนีการปล่อยชั่วคราว

สำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบอนุญาตให้ปล่อยผู้ต้องหา หรือจำเลยโดยเงื่อนไขการวางเงินเป็นประกันต่อศาล ประเทศญี่ปุ่นยังไม่มีระบบนายประกันอาชีพหรือระบบบริษัทประกัน ศาลอาจจะอนุญาตให้บุคคลที่สามเข้าทำสัญญาประกันต่อเมื่อ

วางชำระเงินค่าประกันทั้งหมด หรือบางส่วน หากมีการผิดสัญญาประกัน ศาลจะมีคำสั่งริบเงินประกันได้ทันทีที่การผิดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว หรือผิดสัญญาประกันด้วยการหลบหนีของผู้ต้องหา หรือจำเลย สำหรับประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา กฎหมายบัญญัติให้การหลบหนีเป็นความผิดต่อกระบวนการยุติธรรม และต้องรับโทษจำคุกในความผิดนั้น โดยโทษนั้นจะแยกต่างหากจากความผิดที่ถูกกล่าวหา หรือถูกฟ้องร้อง ส่วนประเทศญี่ปุ่นกฎหมายมิได้บัญญัติให้การหลบหนีเป็นความผิด และไม่ต้องรับโทษเช่นเดียวกับประเทศไทย แต่การปล่อยชั่วคราวเป็นการนำเงินมาวางประกัน ซึ่งศาลจะกำหนดจำนวนเงินประกันไว้ค่อนข้างสูง ดังนั้นเมื่อผิดสัญญาประกันศาลก็จะมีคำสั่งริบเงินประกันในทันที การริบเงินประกันเป็นค่าปรับจึงเปรียบเสมือนมาตรการเชิงลงโทษกับผู้ขอประกันแล้ว ส่วนผู้ต้องหาหรือจำเลยศาลอาจจะไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวอีกต่อไป

ตารางเปรียบเทียบการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาของไทยกับต่างประเทศ

การปล่อยชั่วคราว คดีอาญา	ประเทศไทย	ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศญี่ปุ่น
1. ผู้มีสิทธิยื่น ขอปล่อยชั่วคราว	- ผู้ต้องหา หรือจำเลย - ผู้ มี ผล ประ โย ช น์ เกี่ยวข้อง (เกี่ยวพันโดยทางสมรสหรือความสัมพันธ์ใกล้ชิดเสมือนเป็นญาติพี่น้องหรือความสัมพันธ์ทางอื่นที่ศาลเห็นสมควร หรือนิติบุคคล)	- ผู้ต้องหา หรือจำเลย - บุคคลทั่วไป	- ผู้ต้องหา หรือจำเลย - บุคคลทั่วไป	- ผู้ต้องหาหรือจำเลย - บุคคลทั่วไป
2. ประเภทของ การขอปล่อย ชั่วคราว	- ไม่มีประกัน - มีประกัน - มีประกัน และหลักประกัน	- ไม่มีประกันโดยกำหนดเงื่อนไข (Conditions) - มีประกัน (The Surety) - มีประกันและหลักประกัน (Security)	- มีเงื่อนไขที่ไม่เกี่ยวกับหลักประกัน (NONFINANCIAL RELEASE) - กำหนดเงื่อนไขที่เกี่ยวกับหลักประกัน (FINANCIAL RELEASE)	- มีประกัน
3. ประเภทของ หลักประกัน	- เงินสดมาวาง - หลักทรัพย์อื่น เช่น ที่ดิน พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน เงินฝาก ฯลฯ - บุคคลมาเป็นหลักทรัพย์ โดยแสดงหลักทรัพย์	- เงิน หรือทรัพย์สินมีค่าอื่น ๆ	- Unsecured bail สัญญาประกัน - Privately secured bail โดยองค์กรเอกชน หรือ บุคคลธรรมดา - Property bail แสดงหลักฐานอสังหาริมทรัพย์ แทนเงินสด (ใช้บางมลรัฐ) - Deposit bail วางเงินมัดจำบางส่วน Surety bail บุคคล หรือนายประกัน - Cash bail วางเงินประกัน	- วางเงินประกัน
4. การติดเงื่อนไข การปล่อยชั่วคราว หรือผิดสัญญา ประกัน	- ริบเงินหรือทรัพย์สิน เช่น เงินสดพันธบัตร ฯลฯ บังคับคดียึด หรืออายัดหลักประกัน กรณีบุคคลมาเป็นประกันหรืออสังหาริมทรัพย์	- ริบเงิน หรือทรัพย์สินหลักประกัน	- ริบเงิน หรือทรัพย์สินหลักประกัน	- ริบเงินประกัน

ตารางเปรียบเทียบการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาของไทยกับต่างประเทศ

การปล่อยชั่วคราว คดีอาญา	ประเทศไทย	ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศญี่ปุ่น
5. หลักเกณฑ์ การพิจารณา ผู้ขอปล่อย ชั่วคราว หรือ ผู้ประกัน และ หลักประกัน	- มิได้มีการตรวจสอบ เครื่องวัดหรือเข็มวัด รัดกุมกับบุคคลผู้ยื่นขอ ปล่อยชั่วคราว - พิจารณาจากเอกสาร หลักฐานที่น่าสงถึง ความน่าเชื่อถือของผู้ประกัน หรือหลักประกัน กรณี บุคคล มาเป็นประกัน หรือหลักประกันอื่น เช่น ที่ดิน ไม่ต้องได้ส่วน	- กรณีมีประกัน หรือ หลักประกันได้ส่วนถึง ความน่าเชื่อถือหลักฐาน ทางการเงิน ลักษณะ หรือประวัติการกระทำ ความผิดของผู้ขอประกัน ความใกล้ชิด กำหนด ตัวบุคคล ห้ามผู้ที่มีได้ เป็นเจ้าบ้านบุคคลต้อง คำพิพากษาให้จำคุก อายุต่ำกว่า 21 ปี บุคคล ล้มละลาย ทนายความ (Solicitor) ของผู้ต้องหา หรือจำเลย ผู้ต้องหา หรือ จำเลยที่ถูกควบคุมตัว และหญิงมีสามีซึ่งไม่มี ทรัพย์สินส่วนตัว	- นายประกันมิใช่บุคคล ชั้นทะเบียนรับรอง ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับ ทรัพย์สิน และหนี้สิน รวมถึงภาระผูกพัน (หากมี) - กรณีใช้ทรัพย์สินเป็น หลักประกัน ต้องมีการ ประเมินและแน่ใจ ทรัพย์สินนั้นสามารถ บังคับได้ใช้เวลาในการ พิจารณา	- เชื้อนไขวางเงินประกัน ผิดสัญญาประกัน บังคับได้ทันทีที่ บุคคลใดเป็น นายประกันก็ได้
6. ปัญหาการบังคับ กับหลักประกัน	- กรณีบุคคลมาเป็น ประกันหรือหลักประกัน อื่นได้แก่อสังหาริมทรัพย์ - พบปัญหาในการบังคับ กับหลักประกัน เช่น ด้วยการยื่นเอกสาร หลักฐานและเสนอ ข้อมูล หรือข้อเท็จจริง อันเป็นเท็จ หรือการ ปลอมแปลงเอกสาร การขอปล่อยชั่วคราว หรือหลักประกันไม่อยู่ ในความรับผิดชอบแห่งการ บังคับคดี	- ไม่พบปัญหาการบังคับ กับหลักประกัน	- ไม่พบปัญหาการบังคับ กับหลักประกัน	- ไม่พบปัญหาการ บังคับกับหลักประกัน
7. มาตรการลงโทษ กับผู้ต้องหา หรือ จำเลยกรณีหลบหนี ในระหว่างการ ปล่อยชั่วคราว	- ไม่เป็นความผิด และ ไม่มีโทษ	- เป็นความผิดฐานละเมิด อำนาจศาลมีโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำ ทั้งปรับ	- มีโทษจำคุก พิจารณา โทษจากฐานความผิด ที่ถูกฟ้องร้อง	- ไม่เป็นความผิดและ ไม่มีโทษ - การรับเงินประกัน มีลักษณะเชิงลงโทษ

ตารางเปรียบเทียบการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาของไทยกับต่างประเทศ

การปล่อยชั่วคราว คดีอาญา	ประเทศไทย	ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศญี่ปุ่น
8. อายุความในการ ดำเนินคดีอาญา	- กำหนดอายุความการ ดำเนินคดีอาญา	- ไม่มีอายุความการ ดำเนินคดีอาญา เว้นแต่ กฎหมายบัญญัติไว้	- ไม่มีอายุความการ ดำเนินคดีอาญา เว้นแต่ กฎหมายบัญญัติไว้ - การหลบหนีการปล่อย ชั่วคราว เป็นเหตุให้ อายุความการดำเนินคดี อาญาสะดุดหยุดลง	- กำหนดอายุความ การดำเนินคดีอาญา

■ บทสรุป

เมื่อการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ไม่อาจคุ้มครองกระบวนการดำเนินคดีอาญา หรือประชาชนในสังคมได้อย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสาเหตุประการสำคัญมาจากบทกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับต่าง ๆ รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นกรณีของผู้ขอประกันด้วยกลุ่มบุคคลผู้เข้ามาในกระบวนการยุติธรรมของรัฐเพื่อแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ด้วยการนำตัวบุคคล (ตำแหน่ง) มาใช้เป็นหลักประกัน หรือการยื่นขอปล่อยชั่วคราว หรือประกันด้วยเจตนาฉ้อฉล แสดงข้อมูล หรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับหลักประกันอันเป็นเท็จ หรือกรณีการซื้อทรัพย์สินหลักประกันในคดีอาญาโดยสุจริตจากการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล และได้ชำระราคาครบถ้วนแล้ว แต่ไม่สามารถรับโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อนั้นได้ รวมถึงกรณีของการหลบหนีการปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหา หรือจำเลยในระหว่างการดำเนินคดีอาญา ซึ่งทำให้กระบวนการพิจารณากับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นไม่สามารถกระทำต่อไปได้อีก และอาจทำให้คดีอาญาขาดอายุความ โดยกฎหมายปราศจาก

มาตรการบังคับ หรือบทลงโทษที่ชัดเจนเพียงพอที่จะนำไปใช้เพื่อป้องกันการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมายของผู้ขอประกัน หรือใช้สำหรับลงโทษการกระทำอันฝ่าฝืนต่อกฎหมายของผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งหลบหนีการปล่อยชั่วคราวในระหว่าง การดำเนินคดีอาญา โดยหลักการของบทกำหนดโทษ เพื่อให้ผู้กระทำผิดเกิดความเกรงกลัวกฎหมาย ไม่กล้ากระทำผิด และทำให้ประชาชนในสังคมเห็นถึงความยุติธรรม และการยอมรับต่อกฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ทางสังคม หน้าที่ของกฎหมายมีความผูกพันต่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นชีวิตร่างกาย สิทธิเสรีภาพ ทรัพย์สิน ตลอดจนความสัมพันธ์ในสังคมทั้งด้านนิติกรรม หรือนิติเหตุ ดังนั้น กฎหมายที่จะนำมาใช้บังคับจึงต้องมีเนื้อหาทันสมัยและรัดกุมไม่ขัดต่อพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์ และให้ความคุ้มครองต่อประชาชน ผู้เคารพกฎหมาย ส่วนองค์กรผู้บังคับใช้กฎหมายก็ต้องบังคับใช้กฎหมายให้เกิดความยุติธรรม และมีประสิทธิภาพสูงสุดเช่นเดียวกัน ดังสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “เพียงแต่ให้ความยุติธรรมยังไม่พอ ต้องให้คนเห็นว่าเขาได้รับความยุติธรรมด้วย (justice must be seen to be done)”

■ ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวกรณีการผิดสัญญาประกันต่อศาล และการบังคับตามสัญญาประกัน จึงควรปรับปรุงแก้ไขตัวบทกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีข้อเสนอแนะ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ และเกิดความยุติธรรมสูงสุด ดังนี้

1. แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมวด 3 ว่าด้วยเรื่อง การปล่อยชั่วคราว ในประเด็นดังนี้

1.1 เพิ่มมาตรการไต่สวนการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน และหลักประกัน เพื่อการตรวจสอบรายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ขอประกัน หรือหลักประกันอย่างถูกต้องชอบธรรม

1.2 เพิ่มมาตรการปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน หรือวางหลักประกัน ในคดีอาญา แต่หากจะต้องปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกัน หรือหลักประกัน อาจกำหนดให้วางเงินประกันบางส่วนอาจจะไม่เกินร้อยละยี่สิบของสัญญาประกันก็ได้แล้วแต่กรณี

1.3 กรณีบุคคลผู้ขอประกันซึ่งมีอาชีพรับราชการใช้ตัวบุคคลเป็นหลักทรัพย์ในการขอปล่อยชั่วคราว โดยที่ได้เป็น “ผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง” นอกจากเพิ่มเติมเนื้อความแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เกี่ยวกับการไต่สวนคำร้องขอปล่อยชั่วคราว โดยผู้ขอประกันสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยแทนรัฐได้ และมีทรัพย์สินเพียงพอที่จะชำระตามสัญญาประกันต่อศาลแล้ว ก็ต้องแก้ไขเพิ่มเติมให้สิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับเงินเดือน ค่าจ้าง หรือสิทธิเรียกร้องอื่นใดของผู้ขอประกัน อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

1.4 ในการยื่นขอปล่อยชั่วคราว หรือขอประกันด้วยการกระทำอันมีลักษณะเป็นกลฉ้อฉลของผู้ขอประกัน เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงไม่ว่าขั้นตอนใดของกระบวนการปล่อยชั่วคราวควรมีบทบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้เป็นมาตรการลงโทษกับผู้ขอประกันไว้อย่างชัดเจน โดยอัตราโทษอาจไม่เกินกว่าที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วยเรื่องการละเมิดอำนาจศาล

1.5 เพิ่มมาตรการลงโทษกับผู้ต้องหา หรือจำเลยซึ่งหลบหนีการปล่อยชั่วคราว โดยโทษสำหรับความผิดของการหลบหนีนั้น ไม่ระงับสิ้นไปเพราะเหตุที่มีการสั่งไม่ฟ้อง ยกฟ้อง จำหน่ายคดี หรือถอนฟ้อง ผู้ต้องหา หรือจำเลยนั้น แต่ประการใด

1.6 หากผู้ต้องหา หรือจำเลยซึ่งอยู่ในอำนาจศาลแล้วหลบหนีไปในระหว่างการปล่อยชั่วคราว เมื่อศาลออกหมายจับไว้แล้ว แต่ยังจับตัวมาไม่ได้ เพิ่มมาตรการทางกฎหมายให้ศาลมีอำนาจพิจารณา และสืบพยานลับหลังจำเลยได้

2. แก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1330 เกี่ยวกับสิทธิของผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล หากภายหลังปรากฏว่าผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล หรือคำสั่งเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์สินในคดีล้มละลายนั้น ไม่อาจได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโดยมิใช่เหตุอันเกิดจากผู้ซื้อทรัพย์สินนั้น ให้ผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด โดยสุจริตนั้นคืนกลับสู่ฐานะเดิม ด้วยการนำบทบัญญัติเรื่อง ลากมีควรได้มาใช้บังคับโดยอนุโลม

3. แก้อไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 เกี่ยวกับอายุความคดีอาญา กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีไปในระหว่างการดำเนินคดีอาญาถือว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยได้แสดงเจตนาในการสละสิทธิประโยชน์ของบทบัญญัติกฎหมายในการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาแล้ว อายุความคดีอาญาจึงควรถูกขยายออกไป ควรแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ให้การงดการพิจารณาคดีอันเนื่องมาจากผู้กระทำความผิดหลบหนี มิให้ถือเป็นเหตุคดีอาญาขาดอายุความ

4. แก้ไขข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 เพื่อให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เกี่ยวกับผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว โดยการกำหนดให้บุคคลทั่วไปสามารถเป็นผู้ขอประกันได้ เพื่อกำกับดูแลให้บุคคลเหล่านั้นเข้ามาในกระบวนการยุติธรรมอย่างถูกต้องชอบธรรม อาจจะต้องมีการขึ้นทะเบียน หรือการมีใบอนุญาตในลักษณะของการประกอบวิชาชีพจากหน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น สถาบันการเงินของรัฐ หรือธนาคารทั่วไป หรือหน่วยงานรัฐในกระบวนการยุติธรรม เพราะถือว่าได้ผ่านตรวจสอบคุณสมบัติ ทราบถึงความน่าเชื่อถือ และฐานะทางเศรษฐกิจ และเชื่อว่าจะสามารถบังคับกับผู้ขอประกันได้ทันทีหากมีการผิดสัญญาประกัน ประการสำคัญคือควบคุมมิให้บุคคลดังกล่าวกระทำการเอารัดเอาเปรียบผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อให้การปล่อยชั่วคราวเป็นไปตามความมุ่งหมายของการดำเนินคดีอาญาเพื่อ

คุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาหรือจำเลย เพราะผู้ขอประกันมีหน้าที่สำคัญเพียงควบคุมผู้ต้องหา หรือจำเลยแทนรัฐ และนำตัวมาศาลตามกำหนดนัด หรือตามคำสั่งศาล ดังนั้น อาจมีการกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ขอประกันวางเงินประกันบางส่วนแทนการวางหลักประกันอื่น อาจจะไม่เกินร้อยละสิบของสัญญาประกันก็ได้แล้วแต่กรณี

สังคมไทยมีความแตกต่างกันในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมภายใต้กฎหมายเดียวกัน จึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา ได้รับการปล่อยชั่วคราว หรือการประกันตัวภายใต้สิทธิเสรีภาพอย่างไม่เท่าเทียมกัน และการแก้ไขกฎหมายก็อาจจะไม่สามารถกระทำได้โดยเฉพาะกรณีของการไต่สวนเกี่ยวกับหลักประกัน หรือผู้ขอประกัน ไม่ว่าจะเป็นด้วยเหตุของการเพิ่มภาระหน้าที่แก่ศาล หรือทำให้กระบวนการพิจารณาการปล่อยชั่วคราวล่าช้า หรือผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจจะไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว รวมทั้งรัฐอาจต้องสูญเสียเงินงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการควบคุมผู้ต้องหา หรือจำเลย ซึ่งไม่ได้รับการประกันตัวในระหว่างการดำเนินคดีอาญา ดังนั้น การบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ของเจ้าหน้าที่รัฐจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง อย่างเช่นบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 รัฐโดยเจ้าพนักงานและศาลสามารถบังคับใช้ให้มีประสิทธิภาพ และเกิดความยุติธรรมมากยิ่งขึ้นได้ ด้วยการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือหลักประกันมากขึ้น แต่อาจเพิ่มเงื่อนไขในควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยแทนการวางหลักประกันแทน เช่น การคุมประพฤติอย่างเข้มข้น การจำกัดบริเวณ ควบคุมด้วยระบบ

อิเล็กทรอนิกส์ ให้อยู่ในความดูแลของบุคคลที่ได้รับการมอบหมาย หรือแต่งตั้ง การจำกัดที่อยู่อาศัยหรือการเดินทาง รายงานตัวตามกำหนดระยะเวลาต่อเจ้าหน้าที่ หรือหน่วยงานที่กฎหมายบัญญัติจัดตั้งขึ้น เข้ารับการรักษาหรือการบำบัดทางการแพทย์ ทางจิตวิทยาหรือจิตเวช รวมทั้งผู้ติดสารเสพติด หรือแอลกอฮอล์ หรือปฏิบัติตามเงื่อนไขอื่น ๆ ตามความเหมาะสมกับพฤติการณ์ที่ศาลเห็นสมควร ส่วนผู้ร้องขอประกันก็ควรจะต้องเป็นผู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ต้องหา หรือจำเลย เพื่อสามารถควบคุมและนำตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยมาศาลตามกำหนดนัดได้

กระบวนการดำเนินคดีอาญามีไข่เพื่อประโยชน์เฉพาะผู้เสียหาย แต่เพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวมเมื่อการบัญญัติกฎหมายไม่อาจกระทำได้อีกทุกกรณีที่เกิดปัญหาขึ้น การบังคับใช้กฎหมายที่ใช้บังคับ อยู่ในขณะนั้นก็ต้องไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิ หรือสร้างความเสียหายหรือให้ประโยชน์กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง เพราะ “จุดประสงค์ใหญ่ของนิติศาสตร์คือการอำนวยความยุติธรรมถูกต้องอย่างเสมอหน้าแก่ประชาชน ให้ทุกคนได้อยู่ร่วมกันโดยสงบสุขเสมอภาค และเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อจุดประสงค์นี้จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยอันเป็นหลักใหญ่สองสถาน คือ ตัวบทกฎหมายที่ดีสถานหนึ่ง การปฏิบัติที่ดีอีกสถานหนึ่ง จึงจะสัมฤทธิ์ผล ดังนั้น การบัญญัติกฎหมายควรจะต้องเป็นไปเพื่อความเป็นอยู่ดีของทวยชนโดยตรง และควรจะให้อำนวยความยุติธรรมถูกต้องแก่ทวยชนได้อย่างทั่วถึงแท้จริง” (อุดมพร, 2550)

■ บรรณานุกรม

- กรุงเทพธุรกิจ. (2562). *ตำรวจฟ้องแพ่ง ก.ยุติธรรม คืนเงินกว่า 6 แสน*. ค้นจาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/524206>
- ชัญญา กิจทวี. (2546). *การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- คณิต ณ นคร. (2546). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- คณิต ณ นคร. (2559). *การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐกับการปล่อยชั่วคราว ทีมเสรีชน (จบ)*. ค้นจาก <http://serichon.org/board/index.php?topic=36452.0;wap2>
- จิต เศรษฐบุตร แก้วเพิ่มเติมโดย ดาราพร ถิระวัฒน์. (2556). *หลักกฎหมายแพ่ง ลักษณะนิติกรรมและสัญญา (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนาธิป นิรมลไพสิฐ. (2555). *การพัฒนากระบวนการปล่อยชั่วคราวในศาลแขวงดุสิต*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- ธเนศ ตัววิรัช. (2555). *การบังคับหลักประกันตามสัญญาประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย: กรณีใช้ข้อสั่งการพิมพ์เป็นหลักประกัน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- บุญธรรม ทองขลิบ. (2555). *การบังคับคดีผู้ประกันหรือนายประกันในคดีอาญา. วารสารกรมบังคับคดี, 6(84), 9-12.*

- เผ่าพันธุ์ ขอบน้ำตาล. (2559). *การดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน ในเอกสารประกอบการบรรยาย*. วันที่ 31 สิงหาคม 2559. ณ โรงแรม รามาร์คเด็นส์ ถนนวิภาวดีรังสิต. กรุงเทพฯ: ศาลอาญา.
- พรชนก ณ กลาง. (2555). *ปัญหาข้อขัดข้องในการบังคับคดีผู้ขอประกัน: กรณีศึกษาศาลจังหวัดตลาด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. *บัณฑิตศึกษาสาขานิติศาสตร์*. (2558). *ประมวลสาระชุดวิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง (41717)*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2557). *คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิกิตำรา. (2559). *“กฎหมาย”*. ค้นจาก <https://th.wikibooks.org/wiki/กฎหมาย>
- สิริราไพ พวงศรี. (2557). *ปัญหาการปล่อยชั่วคราวคดีอาญา: กรณีใช้บุคคลหรือตำแหน่งและอสังหาริมทรัพย์เป็นหลักประกันและปัญหาการบังคับคดี ศึกษากรณีศาลจังหวัดจันทบุรี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- อุดมพร อมรธรรม. (2550). *ปรัชญากฎหมายพระเจ้าอยู่หัว* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- อุลธิษ ดิษฐประณีต. (2552). *ดุลพินิจการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องขังหรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.

